

российского конституционализма // LEX RUSSICA (научные труды МГЮА). – 2009. – № 2. – С. 324).

Цель конституционного правосудия заключается в быстром и эффективном устранении конституционных противоречий. Поэтому решения Конституционного суда предназначены решать конфликтную ситуацию в правовой системе оперативно и в одночасье. Конституционный суд не носит рекомендательный характер для нормотворческого органа и не нуждается в этих полномочиях. Так как правосудие само по природе не может быть рекомендательным. Рекомендательный характер высших судебных органов и органов конституционного правосудия ограничиваются рекомендательными предписаниями для практики правоприменения и в большей степени судебной правоприменительной практике. Конституционный суд по существу вправе создавать определенную императивную модель в понимании нормативных требований. Тем самым достигается основная цель конституционализации правовой системы. Посредством решений Конституционного суда законодательная норма может быть признана не конституционной, тем самым эта норма теряет свою юридическую силу. Следовательно, достигается основная цель обеспечения баланса конституционных прав человека и гражданина и властных полномочий государства. В свою очередь решения Конституционного суда выступают ориентиром не только для законодательного органа, но и для всех нормотворческих субъектов.

Таким образом, можно заключить, что конституционное правосудие следует признать эффективным средством в обеспечении принципа пропорциональности посредством конституционализации правовой системы. Этому основанием является оперативность правового реагирования, нормативный характер и высшая юридическая сила решений Конституционного суда.

Терлецький Д. С.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри конституційного права, кандидат юридичних наук*

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ДОГОВІР ЯК ДЖЕРЕЛО КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА

Вітчизняні науковці підкреслюють, що укладання 8 червня 1995 р. Конституційного Договору «Про основні засади організації та функціонування державної влади та місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України» не тільки стало органічною частиною конституційного процесу в Україні, воно засвідчило принципово новий підхід до здійснення державної політики, на відміну від тоталітаризму радянського часу, – метод консенсусу між сторонами в політиці. При цьому Конституційний Договір 1995 р., забезпечуючи перехід до сучасного конституційно-правового регулювання в Україні, нормативно засвідчив потенційно можливі параметри змісту нової Конституції України. Щоправда, треба зазначити, що багато його положень не було враховано в Конституції України, а деякі положення містили в собі застарілі уявлення про майбутній Основний Закон держави, особливо щодо організації держав-

ної влади в Україні. Проте принципово інше – укладання і дія Конституційного Договору у 1995 – 1996 рр. стала не лише визначною подією в суспільному житті України. Вперше в Україні було запроваджено нове джерело права – нормативно-правовий договір. Втім й досі принципово важливі питання, що стосуються договорів і договірних правовідносин у сфері публічного права залишаються, за рідким виключенням, поза за увагою дослідників. У деяких наукових та навчальних виданнях, констатується очевидне та вірно вказуються, що вітчизняна юридична наука досі не виробила відповідного визначення такого договору і що учбова література обмежується тільки згадкою про входження у правозастосовну практику цього джерела. У цьому контексті традиційно йдеться про «публічний», іноді «публічно-правовий», і «нормативно-правовий» договори, які у термінологічному і змістовному планах нерідко розглядаються як синоніми. У джерелознавчому відношенні, з точки зору здатності договору в сфері публічного права бути джерелом права, його протиставляють «приватному», «індивідуальному» договору. Проте тенденція до отождоження «публічного» і «нормативно-правового» договорів є безпідставною, оскільки останні потрібно сприймати як різнорівневі категорії.

Нормативно-правовий договір переважно має публічний характер. Свій конкретний прояв, зазначається в літературі, це знаходить в тому, що: а) сторонами такого договору виступають найчастіше публічні інститути; б) у нормативно-правовому договорі, як правило, завжди проявляється і закріплюється не приватна, а загальна публічна воля – воля його сторін, суб'єктів цього договору; в) основною метою укладення правового договору є публічна мета, суть якої полягає в адекватному вираженні і повному задоволенні публічних інтересів. Поряд із публічною метою і інтересами такий договір відрізняється від інших договорів також своїм предметом. Останнім можуть виступати питання владарювання, управління і саморегулювання, причому далеко не всі, а лише ті, що допускають не загальноправову, а договірну форму правового регулювання.

Складну проблему становить визначення ієрархічного місця нормативно-правового договору у системі актів нормативного характеру. Проте помилковим видається сама спроба визначення ієрархічного місця нормативно-правових договорів безвідносно до сфери їх дії, предмету регулювання тощо, особливо зважаючи на різноманіття таких договорів. Все це доводить важливість класифікації нормативно-правових договорів, яка б враховувала їх специфічні риси, з одного боку, та дозволяла розрізнити нормативно-правові договори від неправових публічних та приватних договорів, з іншого. Особливий інтерес в контексті ідентифікації нормативного договору як джерела конституційного права становить класифікація, запропонована Ю. О. Тихомировим, який, до речі, фактично виходить з тотожності термінів «публічного» і «нормативно-правового» договорів. Звертає увагу, що наведена класифікація є комплексною та певною мірою умовною, оскільки допускає поєднання різних критеріїв договорів, включаючи їх внутрішню і зовнішню сфери дії, а, отже, поєднує різнорівневі та різносистемні за своїм положенням договори, і не містить чіткого розмежування понять «договору» та «угоди». Втім, зважаючи на її виняткову у контексті публічно-правових відносин повноту, саме цю класифікацію слід взяти за основу, як видається, аналізуючи Конституційний Договір 1995 р. Змістовний аналіз Конституційного Договору дає незаперечні підстави стверджувати про його публічний характер та нормативно-правове значення. На користь

такого твердження свідчить таке: 1) закріплена Договором мета, будучи за своєю суттю публічною, засвідчує загальний, публічний інтерес; 2) за своїм предметом вказаний Договір безпосередньо пов'язаний із державно-владними відносинами владарювання; 3) його було укладено між суб'єктами владних повноважень, учасниками конституційно-правових відносин; 4) визначені Договором норми і принципи мали юридичне значення не лише для учасників договору, а й для інших суб'єктів правовідносин публічного характеру; 5) змістом Договору, який увібрав до себе текст Закону України від 18 травня 1995 року «Про державну владу і місцеве самоврядування в Україні», чітко визначено його пріоритетність відносно чинної на той час Конституції України; 6) Договором було передбачено прийняття нової Конституції України та встановлено для цього термін – не пізніше одного року з дня підписання цього Договору; 7) втрата Договором юридичної сили була оформлена Законом України від 28 червня 1996 року «Про прийняття Конституції України і введення її в дію».

За наведеною класифікацією Конституційний Договір 1995 р. видається можливим віднести до засновницьких договорів, оскільки ним була запрограмована модернізація конституційного ладу Української держави. Водночас, зважаючи на обставини укладання справедливо також буде його ідентифікація як договору про громадянську згоду, а беручи до уваги зміст – і як компетенційно-розмежувальної угоди, адже Договором було визначено розмежування компетенції між суб'єктами публічної влади, зокрема між Президентом та Верховною Радою України.

Наведений аналіз, як видається, переконливо доводить непересічний вплив значення Конституційного Договору 1995 р. на систему джерел конституційного права України. Подальше використання такого регулятора конституційно-правових відносин як нормативно-правовий договір, навіть враховуючи його певну «новизну» і складність, має кількісно і якісно змінитися.

Афанасьєва М. В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри конституційного права, кандидат юридичних наук, доцент*

КРИТЕРІЇ ЗАКОНОДАВЧОГО ПРОЕКТУВАННЯ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Обрання виборчої системи є одним із найважливіших та найбільш складних конституційних виборів, які необхідно зробити для утвердження демократії. Особливо гостро це питання стоїть у нових демократіях, де пошук найбільш справедливої виборчої системи пов'язується з процесами демократизації, подолання спадку тоталітарного минулого, досягнення основних стандартів європейського демократичного доробку.

Виборча система – частина інституціональної основи держави, вона тісно пов'язана з конституційною, політичною та партійною системою і результат її дії буде різним в різних політико-правових та партійних реаліях. Обирати виборчу систему потрібно не у вакуумі, а з урахуванням національних конституційних та політичних особливостей. Під